

Oponentský posudek bakalářské práce Balsam Al-Shiekhli pod názvem

Arabština v kontextu Organizace spojených národů

Oponent: Adam Pospíšil

Balsam Al-Shiekhli (dále autorka) se ve své bakalářské práci zabývá postavením arabštiny v rámci Organizace spojených národů, a to jak z hlediska institucionálního, tedy její roli po boku dalších jazyků užívaných na půdě OSN a genezí této role v uplynulých desetiletích, tak z hlediska některých praktických aspektů jejího užívání, tedy zejména problematikou překladu a tlumočení a některých specifík arabského diplomatického stylu. Práce je rozdělena do šesti kapitol včetně úvodu a závěru.

V úvodu autorka uvádí motivaci pro studium tématu a předkládá základní výzkumné otázky, resp. cíle: charakterizaci postavení arabštiny mezi oficiálními a pracovními jazyky; osvětlení historického vývoje, který vedl k posilování statutu arabštiny (jehož výsledkem bylo její ustavení jako oficiálního a pracovního jazyka OSN v roce 1973); popis institucionálního zázemí arabštiny pro potřeby překladatelsko-tlumočnické praxe v OSN. Autorka také uvádí pojem multilingvismu jakožto principu, který se OSN snaží uplatňovat. Dále podává přehled zdrojů a pramenů, z nichž při psaní práce vycházela, a podotýká, že namísto plánované kapitoly věnované specifikům arabsko-islámské kulturní oblasti v tomto kontextu se rozhodla zařadit praktický exkurz do stylistiky oficiálních projevů arabsky hovořících diplomatů na půdě OSN. Druhá kapitola práce je věnována systému jazyků v rámci OSN a principu multilingvismu. Třetí kapitola se zabývá postavením arabštiny v tomto systému a jeho vývojem, přičemž také předkládá stručnou charakterizaci moderní spisovné arabštiny (MSA) jakožto formy arabštiny v této sféře uplatňované. Čtvrtá kapitola nabízí popis institucionální struktury orgánů OSN, v nichž arabština figuruje. Pátou kapitolu si dovoluji označit za nejzajímavější a nejprínosnější část práce, neboť se zabývá právě specifiky arabského diplomatického stylu a ilustruje je řadou konkrétních příkladů. Práce je doprovázena přílohou obsahující česko-anglicko-arabský slovníček pojmů relevantních pro činnost OSN.

Jako nesporné přednosti práce je třeba zmínit následující: samotná volba tématu je velmi vhodná, protože tato problematika nebyla doposud kýženým způsobem podchycena a její zpracování zároveň představuje realistický cíl pro záběr bakalářského výzkumu. Řada uvedených poznatků přitom může být užitečných pro zájemce o tuto oblast, a to jak např. pro účely politologické, tak arabistické/tlumočnické, což nejlépe dokazuje připojený terminologický slovníček. Pokud jde o formální aspekty, třeba říci, že práce spolehlivě vykazuje odpovídající úroveň jak co do formální struktury, tak citování zdrojů. Také je namístě přičíst autorce k dobru schopnost deklarovat částečnou změnu v původním plánu výzkumu, která byla podložena pádnými důvody. Z obsahového hlediska třeba vyzdvihnout to, že autorka pracovala s rozmanitým spektrem pramenů, převážně cizojazyčných, a u řady z nich poskytla vlastní překlad do češtiny (přes některé velice nepatrné nepřesnosti tím autorka potvrdila svou schopnost solidně pracovat s arabštinou jako pramenným jazykem). Ukázky z arabskojazyčných materiálů přitom tvoří jeden z nejprínosnějších prvků práce. Cenný je také poukaz na užívání poezie v diplomatické rétorice, stejně jako uvedení některých gramatických a lexikálních specifík daného registru.

Pokud jde o nedostatky, které v práci shledávám, pak jde v některých pasážích o ne zcela ideální strukturování předkládaných informací, které někdy může na čtenáře působit matoucím dojmem.

Například na str. 22 po exkurzu do historie usilování arabských států o zvýšení prestiže arabštiny následuje pasáž věnovaná indexu důležitosti mezinárodních jazyků zavedeného Franciskem Moreno-Fernándezem, načež opět pokračuje historický výklad. V takovýchto momentech by práci prospělo například jen jemnější členění podkapitol. Z hlediska struktury textu je správné, že se autorka snaží v určitých okamžicích shrnovat dosud uvedené poznatky, ale např. v předposledním odstavci sekce 3.1 (str. 24) není shrnutí nijak avizováno, takže daná pasáž zprvu působí jako neodůvodněný návrat v historickém výkladu. Patrně nedopatřením na straně 17 do výkladu o Dni arabského jazyka pronikla věta o užití arabských dialektů (která je sice pravdivá, ale v daném kontextu bez dalšího vysvětlení vůbec není namístě). Drobnou nesrovnalostí je také rozpor mezi tvrzením na str. 19, že Organizace pro výživu a zemědělství označila arabštinu za svůj oficiální a pracovní jazyk roku 1971, zatímco z formulace na str. 21 vyplývá, že k tomu došlo až o dva roky později. V některých pasážích by čtenář ocenil více kontextu, např. co je přesně míněno jazykovými akademiemi na str. 17, opět v kontextu Dne arabského jazyka (zde si také nejsem jist, nemá-li ve větě „Tento den je věnován aktualitám a historii arabské vzdělanosti a je prezentována arabská kultura a náboženství v arabském světě“ být spíše „po celém světě“, ale možná to špatně interpretuji). Drobnou formulační neobratností je na začátku sekce 5.2. užití pojmu diplomatický jazyk ve dvou významech - jako určité stylistické vrstvy některých jazyků, resp. jako konkrétního jazyka užívaného v diplomacii. Pokud jde o samotný index důležitosti jazyků, je velmi správné, že ho autorka zmiňuje, jen u tabulky s žebříčkem jazyků na str. 23 není úplně vhodně zvolena formulace popisku („Arabština je na čtvrtém místě a váha oficiálního jazyka v OSN je 0.07.“), z níž nezasvěcenému čtenáři nemusí být zřejmé, že u váhy se jedná o hodnotu arbitrárně zvolenou autorem indexu. Také nemusí být pro každého samozřejmostí, co je míněno exportem jako jedním z faktorů indexu. Na str. 24 je odkázáno na "podkapitolu", aniž by bylo zřejmé jakou a čeho. Za informačně hodnotnou považují převzatou tabulku uvádějící počet arabských tlumočnicků jednotlivých národností, jen je škoda, že text k ní nijak neodkazuje. Na některých místech obsahové úrovni textu škodí příliš povšechní formulace, jako např. „Jazyk nabízí mnoho možností, jedna z nich je sdílení myšlenek mezi různými kulturami.“ (str. 13), nebo „Je proto nezbytné, aby jazykoví odborníci disponovali vynikajícími jazykovými schopnostmi, a tedy schopností správně volit slova“ (str. 34). Chápu však zároveň, že mnohdy mohou být výsledkem snahy o zmírnění strohé faktografičnosti a oživení textu, což je samozřejmě žádoucí. Poněkud slabším článkem práce je také čtvrtá kapitola, která předkládá dosti detailní přehled institucionálního členění OSN a úkolů jednotlivých sekcí či divizí. Často to přitom neosvětluje nic, co by se týkalo arabštiny jako takové (i když je pochopitelné, že vzhledem k rovnému postavení oficiálních jazyků OSN je těžké pojednat o institucionálních záležitostech z perspektivy jednoho jazyka). Oproti tomu pátá kapitola je z arabistického hlediska tím pravým jádrem práce - byl bych rád, kdyby autorka mohla osvětlit, zda je častým užíváním neshodného přívlastku (*idāfy*) v diplomatickém stylu míněno užívání této konstrukce obecně, nebo časté využití možnosti, aby řídicím členem konstrukce byla dvě koordinovaná substantiva, což není v klasické arabštině běžné.

Přestože práce splňuje jazykové a formální standardy, neodpustím si drobnou kritiku jazykové stránky, neboť čeština občas často trpí nežádoucími anglicismy, což je pochopitelné vzhledem ke zdrojům, jež autorka používala, ale je namístě se snažit občasných přešlapů vyvarovat (např. slovo *esenciální* v češtině naznačuje spíše filosofický kontext, o který zde nejde (str. 12); podobně není srozumitelné slovo *iniciativa* na str. 9; užití slovesa *argumentovat* na str. 21 v tomto významu čeština nezná). Naopak ve skrytu duše oceňuji autorčino odvážné sklonění UNESCO v poznámce 65. Práci by

prospěla podrobnější korektura pro odstranění zbytečných drobných chyb (shoda, větná struktura), ale třeba říci, že i tak je po této stránce nejspíše nadprůměrná.

Autorka si vědomě vytyčila jako cíl deskriptivní studii a tu také předložila - přesto bych v rámci diskuze rád slyšel třeba její vlastní pohled na některé jevy a postoje. Např. pokud jde o názor citovaný na str. 17, že získání statutu oficiálního jazyka OSN bylo „pravděpodobně nejdůležitější událostí v historii arabštiny od raných dob arabských výbojů a následného období rozkvětu“. Dále bych se rád zeptal, proč se rozhodla ukázkou z projevu egyptského zástupce na str. 21 převést do přítomného času.

Na závěr zdůrazňuji, že u výše uvedené kritiky se jedná o převážně spíše subtilní dílčí body, jejichž uvedení náleží oponentovi, avšak dříve uvedené silné stránky práce jednoznačně svým významem převažují. Jde o kvalitní bakalářskou práci splňující nadprůměrně jak formální tak obsahové požadavky a přinášející užitečný souhrn poznatků k tématu. Proto navrhuji ji dle průběhu obhajoby hodnotit buď stupněm velmi dobře nebo výborně.

V Praze dne 1. září 2021

Adam Pospíšil